

2023-05-14 Nr. NV-1124

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-624(2) TAIS-23-4705(3)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO SUBJEKTŲ, PERKANČIŲ IR PARDUODANČIŲ ŽALIĄ PIENĄ, NESĄŽINGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO PROJEKTO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne	Žemės ūkio ministerija	Pasirenkama ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta	Pasirenkama ☒ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Gražinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	Pasirenkama ☐ Taip ☒ Ne		2023-05-09	

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Įstatymo projekto rengimą paskatino poreikis tobulinti šiuo metu pieno sektoriuje taikomą kainodarą, apriboti nesąžiningų prekybos praktikų taikymo galimybes sudarant žalio pieno pirkimo–pardavimo sutartis, nustatyti draudžiamųjų veiksmų perkant ir parduodant pieną sąrašą, taip pat stiprinti žalio pieno pardavėjų derybines galias ir skatinti pieno gamintojų jungimąsi į pripažintas kooperatines bendroves (kooperatyvus).

Lietuvoje pieno pardavėjų ir pieno pirkėjų santykiuose yra didelis derybinių galių disbalansas. Pieno pardavėjai (gamintojai) – silpnoji visos pieno grandinės dalis – yra gana smulkūs ir nekooperuoti, todėl atskiras pieno pardavėjas neturi didelės derybinės galios, pieno gamintojų ir pardavėjų kooperatyvai veikia atskirai, nėra įkurtų gamintojų organizacijų, o pieno perdirbimo sektoriuje susiformavusi ryški oligopolinė struktūra – pagrindinės 5 pieno perdirbimo įmonių grupės perdirba apie 90 proc. viso Lietuvoje perdirbamo pieno.

Nuo 2015 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojęs Ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas Nr. XII-1907 (toliau – Įstatymas) situacijos iš esmės nepagerino. Pieno pardavėjų suskirstymas į grupes ir reikalavimas pieno pardavėjams, priskirtiems vienai grupei, mokėti vienodą pieno pirkimo kainą nesustiprino pieno pardavėjų derybinių galių. Greta pieno pirkimo ir pardavimo kainos pieno pirkėjai sukūrė įvairių priedų už perkamą ir parduodamą pieną sistemą, taip pat įnešė daugiau neaiškumo ir skirtingo traktavimo dėl pieno pirkimo ir pardavimo kainos bei dėl mokamų priedų.

Įstatyme nurodytas draudimas pieno pirkėjui nepagrįstai mažinti pieno pirkimo kainą bei reikalavimas pagrįsti pieno pirkimo kainos mažinimą tuo atveju, kai pieno pirkėjas mažina pieno pirkimo kainą, nustatytą pieno pirkimo–pardavimo sutartyje, daugiau negu 3 procentiniais punktais, sukūrė situaciją, kai pieno pirkimo ir pardavimo kaina, nurodyta pieno pirkimo–pardavimo sutartyje, yra nekeičiama kelis metus (nustatoma sąlyginai žema), o keičiami tik priedų dydžiai ir priedų rūšys (anot ŽŪM, šiuo metu priedai ir priemokos siekia apie 50-70 proc., o bazinė kaina nustatoma labai žema – 10-12 ct už kg ir sutartys galioja vienerius arba dvejus metus). To pasekoje, derybos dėl pieno kainos tampa neskaidrios ir neapibrėžtos.

Pažymėtina, kad Įstatymas Konstitucinio Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutarimu Nr. KT22-N1/2020 nuo 2020-07-01 pripažintas negaliojančiu, tačiau liko galioti įstatymo pakeitimai. Kadangi iki Teismo nutarimo įsigaliojimo 2020-07-01 Įstatymas nebuvo iš naujo priimtas, jis (2015 m. birželio 25 d. redakcija) nuo 2020-07-01 neteko galios. Todėl ūkio subjektų, perkančių ir parduodančių žalią pieną, santykių reguliavimas yra nenuoseklus ir nepilnas. Iš esmės liko galioti Įstatyme įtvirtintos sąvokos, draudžiami nesąžiningi veiksmai, VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūrai pareiga atlikti draudžiamųjų nesąžiningų veiksmų priežiūrą bei teikti metinę pažymą apie Įstatymo įgyvendinimą ir pasiektus rezultatus. Nuo 2020-07-01 pagal galiojančią Įstatymą, nustačius nesąžiningus veiksmus, ši agentūra neturi įgaliojimų skirti ūkio subjektams sankcijų, todėl prioritetą teikia nesąžiningų veiksmų prevencijai.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Manytina, kad siūlomos priemonės problemai spręsti iš esmės yra tinkamos, kadangi būtų patobulintas pieno sektoriaus sutartinių santykių teisinis reguliavimas, kartu atliepta į Konstitucinio Teismo nutarimą (numatoma pripažinti netekusiu galios Ūkio subjektų, perkančių–parduodančių žalią pieną ir prekiaujančių pieno gaminiais, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymą Nr. XII-1907 su visais pakeitimais ir papildymais), aiškiau apibrėžti pieno kainodaros elementai. Pritartina ŽŪM nuomonei, kad įstatymo projekto nuostatų įgyvendinimas turės teigiamą poveikį verslo sąlygoms ir plėtrai. Pieno pardavėjams bus aiškesnės verslo sąlygos, jie turės daugiau

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

informacijos apie pokyčius pieno rinkoje, galės geriau planuoti veiklos perspektyvas. Sustiprinus pieno pardavėjų galias rinkoje, jie įgaus daugiau pasitikėjimo rinka, o pieno pirkėjams bus numatyta atsakomybė dėl nesąžiningų veiksmų atlikimo. Numatoma, kad priėmus įstatymo projektą administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidos sudarys 20 tūkst. eurų (iš viso bendrai 62 ūkio subjektams – pieno pirkėjams). Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

Įstatymo projektu siūloma:

- nustatyti, kad pieno kaina turi būti nustatoma sutartyje ir ji gali būti arba pastovi, arba apskaičiuojama pagal sutartyje nustatytus objektyvius rodiklius. Taip pat nustatomas įpareigojimas pirkėjui nustatyti aiškia priedų ir priemonių sistemą (pirkėjas turi būti pasitvirtinęs taikomų priedų ir priemonių rūšis, taikomus dydžius ir juos taikyti visiems pieno pardavėjams, kurie atitinka tą nustatytą požymį). Priemonių už pagrindinius kokybės reikalavimus viršijančius pieno kokybės rodiklius apskaičiavimas bei nuoskaitų rūšys ir jų taikymas turi būti vykdomas žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka;
- numatyti galimybę, kad derybos tarp pieno pirkėjo ir pieno pardavėjo dėl pieno pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų būtų pagal pieno pardavėjų atstovavimą, t. y. pieno pardavėjai būtų skatinami burtis į gamintojų organizacijas ir kartu derėtis su pieno pirkėjais. Tokiu būdu būtų sujungiamą pieno pardavėjų derybinė galia, tuo pat metu pieno gamintojai būtų daugiau įtraukti į rinkos stebėjimą ir gautų daugiau informacijos apie pokyčius tiek pieno produktų, tiek žaliavų rinkose;
- įtvirtinti pieno pirkėjui šiuos draudžiamus atlikti nesąžiningus veiksmus: 1) pakeisti sutarties sąlygas apie tai nepranešus kitai sutarties šaliai per sutartyje nustatytą terminą, kuris, išskyrus atvejus, kai didinama pieno pirkimo kaina, negali būti trumpesnis kaip 30 dienų; 2) mažinti pieno pirkimo kainą dažniau kaip kas du iš eilės einančius reguliariai parduodamo pieno tiekimo laikotarpius; 3) LR registruotiems pieno pardavėjams mokėti priemokas ir priedus už perkamą pieną, kurių dydžiai kartu (bendra suma) būtų didesni kaip 20 proc. pieno pirkimo kainos; 4) perkant pieną taikyti kitas priemokas ir priedus ir (arba) priemonių ir priedų dydžius, negu jie turėtų būti taikomi pagal pieno pirkėjo patvirtintą ir paskelbtą priemonių ir priedų mokėjimo tvarką; 5) LR registruotiems pieno pardavėjams taikyti kitas nuoskaitas, nei yra nustatytos žemės ūkio ministro nustatyta pieno supirkimo tvarka; 6) perkant pieną iš pripažinto žemės ūkio kooperatyvo ar gamintojo organizacijos, mokėti mažesnę vidutinę pieno pirkimo kainą negu mokama vidutinė pieno pirkimo kaina, kai pienas perkamas tiesiogiai iš pieno pardavėjo ir paimamas tiesiogiai iš jo ūkio, specializuoto pieno šaldytuvo; 7) pirkti pieną iš LR registruoto pieno pardavėjo, parduodančio savo pagamintą pieną, kurio sudėtis ir kokybė nėra įvertinta žemės ūkio ministro nustatyta tvarka juridiniame asmenyje – valstybės valdomoje akredituotoje laboratorijoje;
- įtvirtinti sankcijas, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, baudų sumokėjimo ir išieškojimo tvarką. Numatoma, kad už įstatymo nuostatų pažeidimą ir nurodytų draudžiamųjų nesąžiningų veiksmų taikymą pieno pirkėjams skiriama bauda iki 1,0 procento nuo supirkto pieno vertės per finansinius metus,ėjusius prieš tuos metus, kuriais buvo padaryti šioje dalyje nurodyti draudžiami veiksmai, bet ne mažiau kaip 200 eurų. Jeigu pieno pirkėjas veiklą pradėjo vykdyti einamaisiais metais ir (ar) ją vykdė trumpiau nei metus, skiriama bauda iki 1,0 procento nuo pieno, supirkto nuo veiklos vykdymo pradžios iki pažeidimo padarymo (tačiau neviršijant 12 mėnesių laikotarpio), vertės, bet ne mažiau kaip 200 eurų. Numatoma, kad už priežiūros institucijos įpareigojimų nutraukti draudžiamus nesąžiningus veiksmus, atlikti veiksmus, atkursiančius ankstesnę padėtį ar pašalinančius pažeidimo pasekmes, nevykdymą arba vykdymą ne laiku pieno pirkėjams skiriama 200 eurų bauda už kiekvieną pažeidimo vykdymo (tęsimo) dieną. Numatoma, kad Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės patvirtinti baudų už šio įstatymo pažeidimus apskaičiavimo ir skyrimo tvarkos aprašą;
- nustatyti įstatymo įgyvendinimo stebėsenos ir rezultatų įvertinimo sistemą. Numatoma, kad priežiūros institucija atlieka šio įstatymo įgyvendinimo stebėseną ir kas 6 mėnesius nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos pateikia Vyriausybei šio įstatymo įgyvendinimo ir pasiektų rezultatų įvertinimo ataskaitą.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Priėmus įstatymo projektą, įgyvendinimas bus užtikrintas įgyvendinamaisiais teisės aktais, kurie turėtų būti priimti iki 2023 m. spalio 31 d. Įstatymo projekte numatyta, kad įstatymo nuostatų laikymosi priežiūrą bus atsakingos Vyriausybės įgaliotos institucijos (priežiūros institucijos) – šias funkcijas vykdyti numatoma pavesti VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūrai ir Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai. Kadangi minėtos įstaigos iki šiol vykdė priežiūros funkcijas šioje srityje, manytina, kad jos bus tinkamai pasiruošusios ir toliau jas įgyvendinti.

STEBĖSENA

Numatoma, kad įstatymo įgyvendinimo stebėseną atliktų VŠĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra, kuri **kas 6**

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

mėnesius nuo šio įstatymo projekto įsigaliojimo dienos vertintų įstatymo įgyvendinimą ir pasiektus rezultatus ir šias ataskaitas teiktų Vyriausybei. Vertinimo ataskaitoje būtų pateikiama informacija, ar yra pasiekti šio įstatymo tikslai (ar buvo ir kiek, jei buvo, fiksuota draudžiamųjų nesąžiningų veiksmų, kokie draudžiamieji veiksmai buvo fiksuoti (jei buvo), ar buvo pradėta pažeidimų tyrimų, skirta baudų), įvertinama, koks reguliavimo poveikis buvo Lietuvos pieno sektoriui (kaip keitėsi pieno pardavėjų skaičius ir struktūra, kaip keitėsi pripažintų pieno kooperatyvų skaičius, kaip keitėsi pieninių karvių skaičius ir supirkto pieno kiekis), sektoriaus pokyčiai palyginami su pokyčiais kitose ES valstybėse. Ataskaitoje taip pat būtų išskiriamos teigiamos ir neigiamos (jei tokių buvo) šio įstatymo projekto įgyvendinimo pasekmės bei pateikiami pasiūlymai dėl šio įstatymo projekto ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų tobulinimo.

Įstatymo projekte numatoma, kad ŽŪM iki **2027-03-01** atliks šiame įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (apimančį 3 metų nuo įstatymo įsigaliojimo dienos laikotarpį) įvertinant, kaip reguliavimas paveikė pieno pardavėjų padėtį rinkoje ir Lietuvos pieno sektoriaus konkurencingumą.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Įstatymo projektas 10 darbo dienų buvo skelbiamas derinti su visuomene (tame tarpe ir tikslinėmis grupėmis – žemės ūkio sektoriaus asocijuotomis struktūromis, pienininkystės sektoriaus verslo organizacijomis), suinteresuotomis valstybės institucijomis. Suinteresuotų institucijų ir tikslinių grupių atstovai dalyvavo 2023-05-02 ŽŪM organizuotame pasitarime dėl įstatymo projekto nuostatų derinimo, kuriame buvo plačiau paaiškintos nuostatos ir atsakyta į dalį pastabų (pateiktas pasitarimo protokolas).

Numatoma, kad inicijuojami teisinio reguliavimo pakeitimai tiesiogiai paveiks Lietuvoje veikiančius pieno pardavimo (gamybos), pieno supirkimo ir perdirbimo ūkio subjektus, susijusius tarpusavyje pieno pirkimo–pardavimo sutartiniais santykiais. Pieno gamintojus vienijančios asociacijos nesutinka dėl atskirų įstatymo projekto nuostatų ir siūlo jas tikslinti, o pieno supirkimą ir perdirbimą vykdančios ūkio subjektai iš esmės nepritaria siūlomoms teisinio reguliavimo pakeitimams. 2023-05-09 tarpinstituciniame pasitarime dalyvavo tikslinių grupių atstovai ir turėjo galimybę pristatyti savo pozicijas.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

- Įstatymo projektas suderintas be pastabų su VšĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra, Valstybine maisto ir veterinarijos tarnyba, VĮ Žemės ūkio duomenų centru;
- lieka neatsižvelgta (ar atsižvelgta iš dalies) į dalį Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos, Lietuvos vidutinių pieno ūkių asociacijos, Lietuvos pieno gamintojų asociacijos, Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų asociacijos „Kooperacijos kelias“, Rokiškio rajono ūkininkų sąjungos, Lietuvos ūkininkų sąjungos, lobistų kontoros „Vento Nuovo“, atstovaujančios pieno supirkimą ir perdirbimą vykdančioms ūkio subjektams (AB „Pieno žvaigždės“, AB „Rokiškio sūris“, AB „Vilkyškių pieninė“, AB „Žemaitijos pienas“) pateiktų pastabų (argumentai dėl neatsižvelgimo ir paaiškinimai pateikti derinimo pažymoje);
- atsižvelgiant į tarpinstituciniame pasitarime priimtus sprendimus, 2023-05-10 Žemės ūkio ministerija organizavo susitikimą su Teisingumo ministerijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Konkurencijos tarybos atstovais siekiant apsvarstyti likusias pastabas (pateiktas pasitarimo protokolas). 2023-05-11 organizuotas papildomas susitikimas dar kartą aptarti likusias Teisingumo ministerijos, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Konkurencijos tarybos pastabas. Dėl Teisingumo ministerijos, Konkurencijos tarybos pastabų derinimas užbaigtas darbo tvarka, į Ekonomikos ir inovacijų ministerijos pastabas lieka atsižvelgta iš dalies;
- pakartotinai pateiktas įstatymo projektas, kuris patikslintas (suderintas darbo tvarka) pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Ekonomikos politikos grupės teiktas pastabas;
- Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupė antrinėje išvadoje pastabų neturi.

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Siūlytina patikslintą įstatymo projektą pakartotinai aptarti tarpinstituciniame pasitarime (II dalyje) ir, nesant naujų (esminių) pastabų, teikti svarstyti Vyriausybės posėdyje.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymo projektas nėra įtrauktas į Seimo VI (pavasario) sesijos darbų programą.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Vaidas Talačka

Ekonomikos politikos grupė, patarėjas

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOŠ FORMA